

JÖVŐNK KUTATÁSA

(Gondolatok a Szentendre Szalon, felolvasó- és vitaest Jókai M. A jövő század regénye versus Aldous Huxley: Szép, új világ, programja elé.)

Losonci Miklós

Mikszáth Kálmán hangoztatta, – azt sem tudjuk kik vagyunk, nem is sejtjük kik voltunk. Múltunk is rejtélyes, titokzatos szögleteinek egy részét H.G.Wells tárta fel az „időutazásban”. Milyen lesz a holnapunk?

Jókai Mór, - lelkében a 48-as szabadságharcunkkal - 1872-ben, a Jövő század regényében, azt firtatta, mit hoz számunkra, - kínok után örömeket és váratlan meglepetéseket, árnyakban kincseket - az áradó idő, Úgy véli Jókai, hogy 1925-ben szentté avatják II. Árpád néven a Habsburg királyt, aki Budán, a várban lakik. A jóslat nem teljesült. Elveszett a monarchia, örömünkre, de megtépázódott Magyarország is, -Trianon sújtása borult ránk.

Hogy egyáltalán legyen jövőnk, attól függ, rendezni tudjuk-e a jelen zavarait, rángásait. A technika gyorsabban fejlődik, mint az erkölcs, utóbbi stagnál vagy süllyed, - s ez az állapot katasztrofális. Sajnos, Jókai Mórnak ez a prognózisa bevált. „Bécs neheztel Budapestért, Budapest Bécsért, Prága mind a kettőért, s Zágráb azért, hogy miért nem ő mind a három”. Megsokasodtak ellenségeink.

Jókai 1872-ben megjósolja konfliktusunkat Szerbiával, s úgy véli az oroszok Bécsig jutnak. Ez később, 1944-ben meg is történik. Úgy véli az író megszűnik a halálbüntetés, ez jórészt igazolódott, az nem, hogy a börtön is, egyre több épül.

Enyhülnek a járványok. Így történt, azonban újak támadnak. Az is lényegében megvalósult, hogy a jövő megkönnyíti az utazást, s megismerteti az egész földet az emberrel. Jókai az idő folyamatának sodrában gondolkodik, érzékeli a XX. század valóságát. A mű nem érzékelt, hogy minden romlik, süllyednek eszményeink, a krisztusi hit a gyakorlatban is ködössé homályosul, a vallás, az állam tekintélye is megrokkant.

Nem Habsburgi Árpád a szent király, ahogy Jókai Mór a XX. századot jósolta, -hanem Horthy Miklós és Trianon. Abban megegyeznek, hogy mindketten lovagolnak, az író II. Árpád király a regényben, Horthy kormányzó a főváros utcáin. Cigányzene, csárdás, - ez a profécia és a XX. század közös valósága.

Az is egyezés, hogy katasztrofális a pénzügy. Mindez nem változott napjainkban sem. Jókai azon elmélkedik, hogy a magyar király nem szereti a nőket: Misogyn. Különös, megfajított szó. Nincs király, de akik fönn vannak, - ebben egészségesek: szeretik a nőket, - bár az embereket is szeretnék. Vizsgálja holnapot, - de a felületen marad, - nem jut el a lényegig. Térsége a vár és Zugliget, - II.Árpád hobbi a festészet, - Markót és Ligetit említi a király, Jókai ideáljait, - aki maga is fest vadászjelenetet. Ez véletlen találkozás, hiszen a Horthy család is vonzódott a pikturához. Vérszegény élet, amit érzékel a XX. század hétköznapjairól, nem talál rá az einsteini távlatokra, auschwitz-i rettenetekre, sem a tudomány gyorsulására és a két világháború poklára sem. Hemzsegnek a hercegnők, de megjelenik a léghajó, s valóság lesz évszázadok álma, a repülés. Jókai a műszaki csodákat hathatósan elemzi. A budai vár az egyik helyszín, a másik Székelyföld, főhőse nemcsak II. Árpád, hanem a szombatos székely, Tatrangi Dávid is.

Leír egy országgyűlést a XX .századból. A sok párt zajos jeleneteket produkál, serénykednek a gyorsírók. Mindez megegyezik a mai valósággal, - lényeges dolog akkor se, ma se történik e hangos színvonaltalanságban. A különbség: Felsőházunk nincs szerencsére, bár sokan szeretnék, - még több ingyenélőt az adózók nyakán. Szónok töméntelen régen is, most is, minek? Jó nevek éltetik az írást.: Zurdoki Ambrus, Rozáli, Severus, Zenóbia.

Másodrendű események peregnék, hullámanak, hömpölyögnek Kubától Szentpétervárig, Kináig a Földcsillag teljességével.

Hír: trónörökös született! Ez jelenti csekélységgel az örömet. Gulág pokla sem sújt, Holdra érkezés eufóriája sem ragyog. Rég elmúlt, amit Jókai jósolt, - az Osztrák-Magyar Monarchia. Krakóban is éneklük a magyar himnuszt a honvédeink, - ennyi. Látóhatára a maga monarchikus tágasságán szűk, megállapodik a Nemzeti Bnknál, de nem jut el a tanyáig és a csillagokig sem. Oroszok, lengyelek, székelyek jelennek meg, Sasza asszony és Szibéria.

Jókai horizontjából kimarad a tudomány, a művészet, a szerelem, a szabadság is, - kérdésként ott sűrűsödik a lelkében Kant és a mi időnk nagy gondja, szorongása, reménye, az örök béke. Mindazonáltal érzékeli „a világ átalakulását”. Azt, hogy megszűnik a katonaság. Sajnos nálunk idő előtt, nehezítve pozíciónkat, gyöngítve az állam erejét. Új jeleket fabrikál fogalmakból, - új világnyelvet, - száznolcvan jegyet.

Telitalálat amikor a pénz miatti világlomlást említi. Ez valóban korunk riasztó tényezője. Értekeznek cárokról is, - azok végleg eltűntek, - de az új uralkodók ugyanolyan pöffetegek, ostobák és gonoszok, mint a hajdani cárok. A pénz és a hatalom egyaránt férgesíti a lelket.

Technikai vívmány Jókai képzeletében „az esőcsináló készülék”. Korunk embere is befolyásolja az időjárást, ha nem is technikával még, rongálással annál inkább.

Háborút jósol Oroszországgal, ez bekövetkezett két alkalommal is, utána a keleti, barbár invázió.

Megálmodja nemcsak a repülést, hanem a kozmikus utazást is: „légiárók”-nak nevezi a repülőgépeket és meghatározza az örök béke feltételeit, Oroszország felbomlását, a hadseregek megszűnését, - ezen ideái részben teljesültek. Beszél a 2000. esztendőről, a világ múzeumba jár a katonásdi helyett. Mindez álom, ha - Irakra, Afganisztánra, a Balkánra gondolunk. Akkor is és most is öli az ember az embert. Megszűnik a nemzetek egymás közötti gyűlölete? - álom, álom, álom.

Földtani változást jósolt, termékeny Szaharát. A Himalája tetejére csillagdát épített fantáziája. Mi valósult meg ebből? Hetente hálnak meg a csúcok meghódítása közben, magyarok is. Égitestek közötti háborúkat jósol, ez filmekben megvalósult, szerencsére a valóságban még nem. Nem a meteorok jelentik a veszélyt, hanem az embertelenség.

Íme a záró mondat: "Ez új planétának ezen a földön ezt a nevet adták: Pax."

Ennyit érzékel a jövőből Jókai, s vajon többet Aldous Huxley a „Szép új világ”-ból?

Természetes életvitelünket csökkentve, nagyrészt vesztve, pótszerekkel tengődünk, erről tudósít Aldous Huxley a „Szép, új világ”-ban. Dobozokban, panel-lakások tömbjeiben milliók és milliók élnek, eleve depressziót keltő környezetben. A világ hatalmas raktára a helyszín – Madách falaszterének folytatása – sivár tökéletesség. Uniformizált emberiség fogad, - megborzongunk. Egyforma lét a jövőnk, nem Mantegna, Giovanni, Bellini, Veronese, Tiepolo él egymás mellett, hanem azonos, testarányok eltérése nélküli, hibrid lények. Riasztó a holnap Huxley prognózisa szerint.

Huxley látomása a szép, új világról 1932-ben született, - riasztóbb, vigasztalanabb, mint Dvorák zenei ujjongása a jövőről. Ez a Huxley jósolta holnap, férges, mérgezett. Olyan

embergyár, amely manipulált. Valami kiderül, az, hogy a fasizmus gyökere nemcsak német, olasz eszme, hanem olyan általános sztrichnin, amely az emberben lakozik. Szabó Lőrinc ezidőtájt írja Kalibán versében, hogy gépekké silányultunk. Ez a Szabó Lőrinc-Huxley párhuzam valóság, s a náci SS-ek gyakorlata a következmény, amely sajnos nem egyedülálló, - Sztálin, Pol-Pot, Idi Amin, pokolbéli társaik, millió és millió boldogság pusztítói. Kétségbeejtő, mily egyformák az emberek, pedig Mozart, Schubert és Musszorgszkij különbözősége a csoda, azon ámulunk, hogy Rodin egészen más, mint Medgyessy Ferenc, - Egry József egy más szépség otthonának építője, mint Miró.

Szívben született szerelem az is, mint Huxley képzeletében, minden a tudat sematizmusa, elevenszülés helyett a klónozás. Ami az író fantáziájában született, az már részben valóság. Nem Huxley örült, a világ tébolyodott meg.

Huxley világelőőrökről is beszél. Bizony, bizony, nem mennek jól a dolgok Afganisztánban, Iránban, Afrika sok pontján, de a világőrök azt eleve nem tudják rendezni, bár az USA és Oroszország erre jogot formál tankokkal, bombákkal.

Keserves világot láttat az író, a gyerekek nem szeretnek játszani. Ez is napjaink valósága, - a fiatalok jó része undorodik a testnevelési órától. Férgezett az otthon légköre is, mindent eláraszt az új és átható népbetegség, az unalom. Ha előfordul néha szeretkezés, szerelem nélkül történik, - a nő nem eszmény, merő hús csupán.

Még 1932-ben nincs Auschwitz és Buchenwald, de előképét már jelzi Huxley: „Aztán jött a híres British Múzeum-mészárlás. Kétezer kultúrarajongót gázosítottak el diklór-etil-szulfiddal”.

Elfogyott az öröm az életünkből, még a Holdutazás sem okoz boldogságot, s, ha valaki Kelet varázslatos tájaira utazik, bevesz egy fél gramm szómát, ez az élmény pótszere. Hányan utaznak napjainkban is hajón, vasúton, autóval, repülőn, de a helyváltoztatás felületén maradnak, az eufória, a fölismerés merő kiiktatásával, a gondolkodás helyett egy deci konyak megteszi. Esemény az eseménytelenség. Zümmögnek a helikopterek, ez minden.

Szag- és színorgona, ez a „legdivatosabb szintetikus zene”, - hol vagyunk, hova jutottunk Mendelssontól? Ásító orgiává süllyed a csók, elhaló rángássá. Botrány az elevenszülés Huxley szép, új világában.

A költészet költészetnélküli, a szerelem szerelemnélküli, az élet életnélküli, steril a Föld, az égbolt, a lét. Nincs íze, elvesztette zamatát. Csók, ölekezés helyett, embrióraktár, ez a jövő valósága. Elfekvő kórház, szómaosztás, miközben nevetnek Rómeó és Júlia történetén, ide jutottunk. Isten léte nem több, nem Huxley, hanem a jövő klónozott emberének véleménye szerint, mint, ahogy nadrágunkon fejhúzzuk a zippzárat.

Platon utopisztikus állama sem valósult meg, Mórús Tamás utopiája sem, Szent Ágoston „De civitate Dei” elképzelése is eszmény maradt, Swift Gullivere is, nem különben Petőfi Tündérországa. Az ember, mindig mennyországot teremthetne magának, de eddig a pokolbasüllyedést választotta. Ilyen előzmények után Aldous Huxley sem álmodhatott jobbat. Ősidőktől álmodott az emberiség önmagának utópiákat, egyre rosszabbakat és kilátástalanabbakat. Napjaink valósága telített komputerrel, klónozással, egyre kevesebb a lélek, az érzelem életünkben, százezrek dúskálnak a jóban, bőségben, milliókat gyilkolnak. Voltaire vadembere tömeges sokszorozásban terjeszkedik, pusztítva, rombolva, silányítva a létezését.

Horgad a kérdés, feszülten, izgatottan, - hova, mifelé süllyedünk? Riasztó a jelenünk is, eltévedtünk, nem találjuk a jó irányt, merre haladjunk súlyos megtorpanásunkban. Olvadnak a jégtáblák, fogynak a gleccserek az Alpokban, a természet is visszabeszél. Riadalmat kelt az

ózonlyuk, óriási méretű a légszennyeződés, betegek az óceánok. A túlnépesedés fokozza a kemizációt, amely szintén új veszélyzőna.

Nagy gondunk az egyenlőtlen fejlődés a világrészek között, százezrek dúskálnak, egymillió ember éhezik, rablógazdálkodást folytatunk a Föld fogyó energiáival.

Van megoldás? Igen!

Teremtő alázat igényeltetik az igazságosság jegyében, az erkölcsnek föl kell zárkóznia a technika vívmányaihoz, a nemzeteknek és így a magyarságnak is önellátásra szükséges törekednie. Az a jó irány, ha ki-ki gondozza kertjét, kapát is fogjon a kezébe, miközben a tudomány, vagy a művészet meghódításában is boldogul.

Játékon alapuló testedzés, fizikai munka, szellemi tevékenység, ennek az összetett kiegyenlítődése a holnap. A gondolkodás belső életterének teljes fölhasználása, ez fejlesztheti az általános életminőséget, kevesebb gépkocsit, több kerékpárt és gyaloglást.

A szomszédok mindenütt fenekednek egymásra, kultúrával csökkenthető, megszüntethető ez a terméketlen állapot, alkotássá növelhető, a háború és a határok megszűnéséhez vezethet, a mérgezett valóságból eszményi állapothoz.

Amiről a francia forradalom álmodott, amiről Beethoven zenével és Vörösmarty költészettel sugárzott: testvér lesz minden ember!

Kelt Szentendrén, 2009. novemberében.

-00000-